

Notat vedrørende kommunestyrevalget 2007 i Skodje kommune

Ved mandatberegningen for kommunestyrevalget i Skodje kommune fikk Høyre og Fremskrittspartiet til sammen 51,5 prosent av stemmene (i henhold til KRDs tall pr. 27.09.2007).¹ De to partiene fikk henholdsvis 3 og 7 mandater, det vil si i alt 10 av 21 mandater. Med andre ord fikk de to partiene et flertall av stemmene, men likevel ikke flertallet av mandatene. I følge e-post fra Helge Møgstad hos Fylkesmannen i Møre og Romsdal ville de to partiene fått flertall med et hvilket som helst annet mandattall i kommunestyret. Via ordfører Terje Vadset har man reist spørsmålet om ikke dette må være en utilsiktet ”feil” i tabellen man benytter i mandatfordelingen.

La oss for det første slå fast det ikke er noen feil i mandatberegningen. Heller ingen utilsiktet virkning av valgordningen som bør rettes opp. Med den gamle valgordningen (før 2003) ville Høyre og FrP fått flertall. Da ville FrP fått 8 mandater på bekostning av Venstre. Hensikten med den nye valgordningen var å gjøre mandatfordelingen mer proporsjonal (”rettferdig”) i forhold til partienes stemmetall. Enkelt fortalt betyr dette at det største partiet – i dette tilfelle FrP – ikke lenger vil få det ”styringstillegget” man fikk med den gamle ordningen.² Helt proporsjonal vil fordelingen imidlertid aldri kunne bli, etter som man ikke kan dele opp mandatene i brøker. Det er også viktig å huske på at utslagene for det enkelte parti med hensyn til over- eller underrepresentasjon vil være svært avhengig av styrkeforholdet mellom alle partier som deltar i valget. Utslagene kan bli helt annerledes hvis det er flere jevnstore partier, enn om det er stor forskjell i partienes størrelse. For å belyse hvordan utslagene varierer, har jeg gjennomført en serie simuleringer av valget i Skodje med ulikt antall kommunestyrerepresentanter. Jeg har beregnet valgutfallet med samlet mandattall fra 13 til 35. I figuren under viser den øverste grønne kurven proporsjonaliteten for alle partier under ett. Jo lavere tall, jo mindre avvik fra full proporsjonalitet.³ Hovedtendensen er at jo flere mandater som skal fordeles, jo bedre proporsjonalitet. Vi ser imidlertid også at det ikke er en jevnt fallende kurve. Mer interessant er kanskje svingningene for de to partiene som det har vært fokusert på, Høyre og Fremskrittspartiet. Den blå og den røde kurven viser avviket

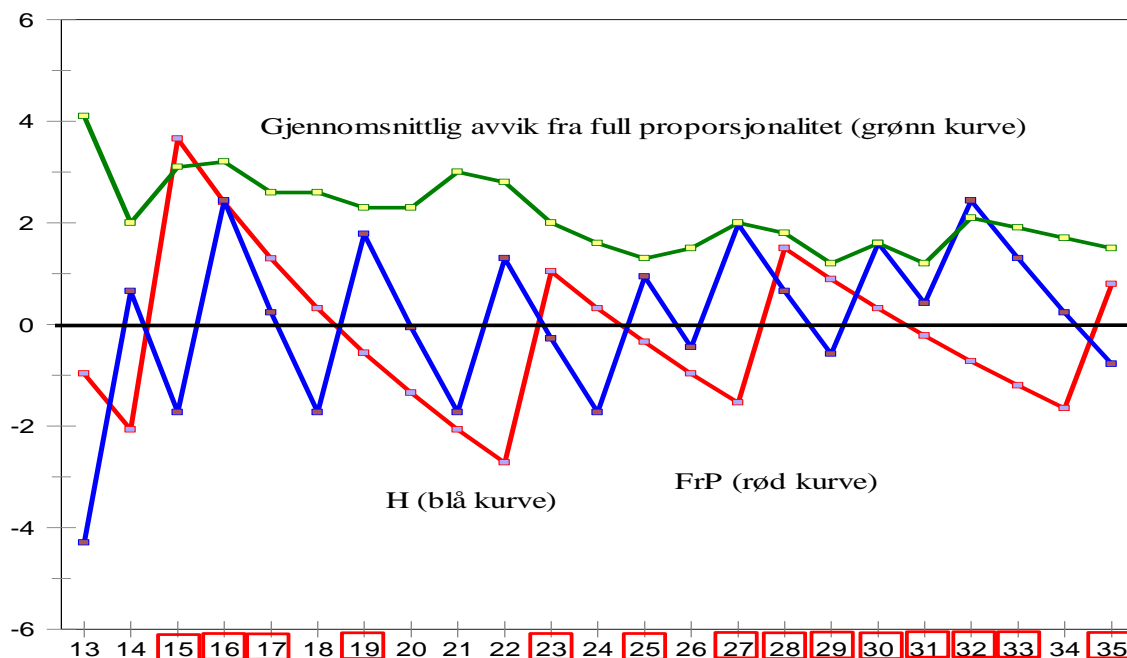
---

¹ På KRDs hjemmeside oppgis det at Venstre fikk 125 stemmer. Dette tilsier 2625 listestemmer (125*21). I Skodje kommunes utskrift det imidlertid at Venstre fikk 2604 listestemmer, før slengeroppgjøret.

² Med den gamle ordningen ville FrP fått en overrepresentasjon på 3 prosentpoeng i forhold til stemmetallet, mens Venstre ville fått en underrepresentasjon på 2,7 prosentpoeng.

³ Jeg bruker her den såkalte Loosemore-Hanbys indeks. Denne indeksen beregnes ved å summere prosentdifferansene mellom partienes andel av mandatene og deres andel av stemmene. Dernest deler man på 2.

mellom henholdsvis Høyres og FrPs andel av mandatene og deres andel av stemmene. Hvis kurven ligger over den svarte midtstreken, er partiet overrepresentert. Ligger den under, er partiet underrepresentert.

Figur 1. Avvik fra full proporsjonalitet for Skodje kommune samlet og for Høyre og FrP

Figuren viser med all tydelighet at det ikke er slik at de to partiene systematisk blir underrepresentert. Tvert i mot varierer det betydelig fra steg til steg, det vil si når man øker mandattallet med en representant ad gangen. Men vi ser også at utfallet varierer mellom de to partiene. Bare i 4 av 23 tilfeller er begge partier underrepresentert samtidig. I mange tilfeller er det ene partiet underrepresentert, mens det andre er overrepresentert. Dette illustrerer et viktig poeng. Valgordningen – uansett hvilken – er først og fremst konstruert med henblikk på virkninger for enkeltpartier og ikke for ulike kombinasjoner av partier. De tilfellene der de to partiene ville fått flertallet av mandatene er markert med en rød boks rundt mandattallet i figuren over. Som vi ser ville Høyre og FrP fått flertall i 14 av de 23 tilfellene. Det er med andre ord ikke slik at de to partiene ville mistet flertallet uansett hvor mange mandater som er til fordeling. Både det samlede antall mandater som skal fordeles og fordelingen av stemmer mellom de partier som stiller til valg har med andre ord betydning for mandatfordelingen.

I flere tilfeller vil det være små marginer som avgjør hvilke partier som vinner eller taper mandater. Ved valget i Skodje var marginene svært små. Hvis Høyre hadde fått 100 flere listestemmer, ville partiet tatt sistemandatet fra Senterpartiet. Ser vi bort fra listestemmene og bare holder oss til avgitte stemmer (stemmesedler), blir bildet enda mer interessant. Hvis

Høyre hadde fått 6 stemmer mer, hadde partiet tatt sistemandatet fra Senterpartiet og sikret flertall for H og FrP. Sp ville også mistet sistemandatet hvis FrP hadde fått 7 stemmer mer. Det interessante er at disse 6 eller 7 stemmene godt kunne ha kommet fra koalisjonspartneren. Det vil si at hvis 6 FrP-velgere i stedet hadde stemt på Høyre, eller 7 Høyre-velgere hadde stemt på FrP, så ville de to partiene fått rent flertall i kommunestyret!

Det at Høyre og Fremskrittspartiet ikke fikk flertallet av kommunestyrerepresentantene selv om de hadde flertallet av stemmene bak seg, dreide seg med andre ord om hårfine marginer. Noen få stemmers forskjell ville vippt flertallet i favør av de to partiene. Uansett hvilken valgordning man har vil det kunne være små marginer som er utslagsgivende. Det er derfor ingen utilsiktet feil i den gjeldende valgordningen som er årsaken til det foreliggende resultatet for Skodje kommune.

Som nevnt manglet Høyre 6 stemmer på å ta sistemandatet fra Senterpartiet.

Mandatfordelingen så slik ut (vi ser her bort fra listestemmene):

Mandatfordeling									
Kommunevalg Skodje Sainte Lagués metode - 1.4 - 21 mandater									L-H = 3.02
Parti	Stemmer	Prosent	Mandat	Mandatnummer			Siste	Margin	Prop.
A	330	19.7	4	3 8 13 18					-0.6
Sp	358	21.4	5	2 6 12 17 21			Sp		2.4
V	125	7.5	2	10 20					2.1
H	273	16.3	3	5 9 15				[6]	-2.0
FrP	590	35.2	7	1 4 7 11 14 16 19				7	-1.9

Figur 2. Mandatfordeling i Skodje kommune 2007

Hvis Høyre hadde fått disse 6 stemmene, ville derimot mandatfordelingen sett slik ut:

Mandatfordeling									
Kommunevalg Skodje Sainte Lagués metode - 1.4 - 21 mandater									L-H = 3.07
Parti	Stemmer	Prosent	Mandat	Mandatnummer			Siste	Margin	Prop.
A	330	19.6	4	3 8 13 18					-0.6
Sp	358	21.3	4	2 6 12 17				1	-2.2
V	125	7.4	2	10 20					2.1
H	279	16.6	4	4 9 15 21			H		2.5
FrP	590	35.1	7	1 5 7 11 14 16 19					-1.7

Figur 3. Mandatfordeling i Skodje kommune 2007 hvis Høyre hadde fått 6 stemmer mer

Som vi ser ville Senterpartiet da manglet en eneste stemme på å ta tilbake sistemandatet. Hvis Sp hadde fått denne ene stemmen, ville mandatfordelingen sett slik ut:

Mandatfordeling									
Kommunevalg								L-H = 3.09	
Skodje									
Sainte Lagués metode - 1.4 - 21 mandater									
Parti	Stemmer	Prosent	Mandat	Mandatnummer			Siste	Margin	Prop.
A	330	19.6	4	3 8 13 18					-0.6
Sp	359	21.3	5	2 6 12 17 21			Sp		2.5
V	125	7.4	2	10 20					2.1
H	279	16.6	3	4 9 15				1	-2.3
FrP	590	35.1	7	1 5 7 11 14 16 19					-1.7

Da ville Høyre på sin side manglet en stemme på å ta sistemandatet fra Senterpartiet. Og slik kunne vi fortsette. Poenget er at i dette tilfellet ville hver eneste stemme kunne ha betydning for den endelige mandatfordelingen, og med det også hvilken gruppering som fikk flertallet i kommunestyret og ordføreren.

Bernt Aardal
 Forskningsleder.
 Institutt for samfunnsforskning,
 Munthesgt. 31, 0260 Oslo
 E-post:boa@samfunnsforskning.no